

UTDRAG

§ 61

Dnr 2015/KFN 0064 70

Uddby gård - inriktningsbeslut**Kultur- och fritidsnämndens beslut**

1. På Uddby gård ska bedrivas ett levande lantbruk med djurbesättning
2. Gården ska vara en visningsgård
3. De stora kulturvärdena på gården och i det om givande landskapet ska bevaras.
4. Attraktiviteten ska öka, särskilt med inriktning på barnfamiljer.
5. Den biologiska mångfalden i kulturlandskapet ska gynnas genom bete, slätter och röjningar.
6. Befintliga stallplatser ska finnas kvar.
7. Gården ska drivas genom ett gårdsarrende.
8. Förvaltningen ges i uppdrag att ta fram ett avtalsförslag med kravspecifikation

Beskrivning av ärendet

Nuvarande arrende på Uddby gård upphör den 13 mars 2016. Förvaltningen har fått i uppdrag att arbeta fram förslag hur den fortsatta driften ska ske och vilka utvecklingsmöjligheter som finns.

Tre olika arbetsgrupper har engagerats i arbetet med olika inriktningar, driftform, arbetsmarknadsåtgärder, bilaga 1, och ett natur/kultur spår, bilaga 2. Studiebesök har genomförts och träffar med olika intressegrupper. Det har även inkommit idéer från allmänheten.

En naturvårdskonsult med kunskap om lantbruk och olika driftsformer har anlåtats. Konsultens förstudie "Fördjupad studie av Uddby".

Bilagor

Uddby gård tjänsteskrivelse.pdf

Fördjupad studie Uddby.pdf

Arbetsmarknadsspåret bilaga 1.pdf

Natur- och kulturspåret - Diskussionsunderlag bilaga 2.pdf

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

Tyresö kommun
Utvecklingsförvaltningen

TJÄNSTESKRIVELSE

2015-05-28

1 (5)

Diarienummer

2015/KFN 0064 70

Kultur- och fritidsnämnden

Uddby gård

Förslag till beslut

1. På Uddby gård ska bedrivas ett levande lantbruk med djurbesättning
2. Gården ska vara en visningsgård
3. De stora kulturvärdena på gården och i det om givande landskapet ska bevaras.
4. Attraktiviteten ska öka, särskilt med inriktning på barnfamiljer.
5. Den biologiska mångfalden i kulturlandskapet ska gynnas genom bete, slätter och röjningar.
6. Befintliga stallplatser ska finnas kvar.
7. Gården ska drivas genom ett gårdsarrende.
8. Förvaltningen ges i uppdrag att ta fram ett avtalsförslag med kravspecifikation

Utvecklingsförvaltningen

Britt-Marie Lundberg Björk
Förvaltningschef

Ärendebeskrivning

Nuvarande arrende på Uddby gård upphör den 13 mars 2016. Förvaltningen har fått i uppdrag att arbeta fram förslag hur den fortsatta driften ska ske och vilka utvecklingsmöjligheter som finns.

Tre olika arbetsgrupper har engagerats i arbetet med olika inriktningar, driftform, arbetsmarknadsåtgärder, bilaga 1, och ett natur/kultur spår, bilaga 2. Studiebesök har genomförts och träffar med olika intressegrupper. Det har även inkommit idéer från allmänheten.

En naturvårdskonsult med kunskap om lantbruk och olika driftsformer har anlåtats. Konsultens förstudie bifogas, bilaga 3.

Driftsform

Man kan diskutera att driva en gård av detta slag i stiftelseform, bolagsform eller direkt underställd kommunen.

Både en stiftelse och ett bolag utgör en egen juridisk person, vilket medför att kommunen i praktiken avsäger sig greppet om verksamheten på gården. Styrmyndigheterna läggs i stället över på stiftelsen resp. bolaget. Det kan ha sina fördelar om man innehar ett större markinnehav för friluftssändamål, som t ex Skärgårdsstiftelsen, men inte vid mindre innehav som detta. Stiftelse- och bolagsformen medför i dessa sammanhang heller inga direkta skattemässiga fördelar, utan är helt jämförbara med om kommunen är ansvarig. Snarare kan det innebära ett administrations- och kostnadskrävande mellansteg. Andra fördelar med stiftelse eller bolagsform är också svåra att se.

Det avgörande är om man driver gården med anställd personal eller som arrendegård. Ett alternativ med anställning av en jordbrukare utgör erfarenhetsmässigt en för kommunen avsevärt mer kostnadskrävande och svår-administrerad lösning. I allmänhet är det mycket svårt att få en lantbrukare att fungera i kommunal anställning med de regler om arbetstider mm som gäller i arbetslivet. En icke oväsentlig del av arbetena på en gård sker under obekvämt arbetstid. Det kan handla bland annat om lamningar och kalvningar.

Ett anställningsförfarande lämpar sig sällan om ägaren är en kommun eller annan offentlig markägare. Ska man ha en anställd jordbrukare krävs det att man i den kommunala förvaltningen har tjänstemän med god kunskap om och erfarenhet av lantbruk. Ett anställningsförfarande medför också en ökad administrativ börda för vd/förvaltningschef, då många besökare/hästågare etc med sina frågor och krav ofta ”rundar” arrendatorn.

Den anlätade konsulten rekommenderar att gården även fortsättningsvis utarrenderas genom ett gårdsarrende. Ett gårdsarrende utgör en samlad upplåtelse för byggnader (arrendatorsbostad och ekonomibyggnader) och jordbruksmark. Det utgör en i Sverige traditionell och väl beprövad upplåtelseform, där en arrendator har ett samlat ansvar för hela jordbruksverksamheten. Samtidigt utgör ett gårdsarrende en viktig förutsättning för markägaren dvs kommunen, att få gården väl brukad och skött av en väl utbildad och erfaren yrkesman.

Det har, vad vi känner till, tidigare endast funnits en kommun inom Storstockholm som haft en anställd lantbrukare. Det är Lidingö kommun med Elfviks gård. Men man har sedan några år lämnat det upplägget och gått över till ett arrende. Idag drivs där ett visningsjordbruk i arrendeform. Bland andra kommunägda gårdar inom Storstockholm, som också fungerar som visningsgårdar, kan nämnas Bögs gård i Sollentuna kommun och Rönninge by i Täby kommun. Även de drivs som arrendegårdar.

På Tyresta gård finns också sedan något år två anställda lantbrukare, som driver gårdens visningsjordbruk. Här är dock fördelen att det finns en på gården stationerad naturvårdsförvaltning med god kunskap om jordbruk.

Skärgårdsstiftelsens 16 gårdar, som är belägna i skärgården och i kustbandet drivs samtliga som gårdsarrenden.

Ytterligare ett annat alternativ skulle kunna vara att sköta Uddby gård och dess marker genom vanlig parkskötsel. Detta skulle dock utgöra ett för kommunen avsevärt mer kostnadskrävande alternativ, och för naturvården vara ett avsevärt

sämre alternativ. Betesmarker, hagar eller ängar skulle inte kunna skötas på adekvat sätt.

En renodlad hästgård skulle i praktiken medföra förödande effekter för landskapet. Hästars intensiva tramp och gnag skadar menligt den naturliga gräs- och örtfloran samt även buskar och träd. Hästar kan vara bra som kompletterande betesdjur, men inte som allenarådande. En större hästgård kräver idag dessutom tillgång till ridhus, vilket utgör en mångmiljoninvestering.

Gården bör drivas av en arrendator med lantbruksutbildning samt erfarenhet av mindre lantbruk. I ett sökande efter en lämplig arrendator bör ställas följande krav på denne:

Arrendatorn ska ha:

- erfarenhet av jordbruk, gärna i tätortsnära läge.
- jordbruksutbildning på minst gymnasial nivå (naturbruksgymnasium).
- kunna uppvisa en realistisk driftbeskrivning över planerad drift på gården samt en därmed sammanhängande investerings- och driftskalkyl.
- då gården ligger inom ett välbesökt naturreservat inneha god social kompetens, och en vilja att satsa på Uddby som ett levande lantbruk och visningsgård.

Den sökande bör gärna också ha:

- maskinskötarutbildning eller motsvarande erfarenhet
- referenser från fackfolk och/eller kollegor i branschen

Arrende är ett långsiktigt avtal och skulle inte gården skötas på det sätt kommunen har att förvänta sig så är det egentligen ingen större skillnad än om det var en anställd som inte sköter uppdraget. På något vis måste frågan lösas och en sådan tvist slutar ofta med att man får lösa ut dem. Det ska dock inte behöva hamna där. Valet av arrendator är helt avgörande. Hela utlysnings- och urvalsprocessen är oerhört viktig.

Man bör också tänka sig in i arrendatorns sits, man binder upp sig för lång tid, familjen får flytta och det kräver egna större ekonomiska satsningar på djur och

maskiner. Detta förutsätter att man är positivt inställd till erbjudandet med de krav som ingår.

Uddby gård i framtiden

På Uddby gård ska även i fortsättningen bedrivas ett levande jordbruk med djurhållning. Gården ska vara en visningsgård. De stora kulturvärdena på gården och i det omgivande landskapet ska bevaras och den biologiska mångfalden ska gynnas genom bete, slätter och röjningar. Stallplatser att hyra ska finnas. Detta är kommunens krav för att upplåta arrendet.

Utöver ovanstående verksamheter finns det möjlighet för arrendatorn att bedriva andra verksamheter för att stärka gårdens ekonomiska bärkraft. Som exempel kan nämnas café, bageri, gårdsbutik, uthyrning av lokaler, kursverksamhet (t.ex. från ax till limpa), pedagogiska odlingar, häst och vagnurer, fröbibliotek, biodling, kanotuthyrning, höst- och julmarknad, glassförsäljning vid badet, skötsel av bastu, friskvårdsgrupper, hantverk, hembygdsmuseum, sinnenas trädgård m.m..

Investeringar

Av konsultrapporten framgår att vissa investeringar krävs inför tillträdet. Kommunens fastighetsavdelning bedömer att de investeringar som behöver genomföras inför tillträdet uppgår till ca 3 miljoner kronor.

Vissa åtgärder är redan utförda, exempelvis besökstolett. Syn skall hållas i höst och fram till frånträdet är stängslen nuvarande arrendators ansvar.

NATURVÅRDSKONSULT AB

Östra Allén 2
181 65 Lidingö

2015-05-27

ahlbom.johan@gmail.com

070-255 08 60

FÖRDJUPAD STUDIE KRING JORDBRUKET PÅ UDDBY GÅRD

Efter en Förstudie som presenterats i ärendet 2015-04-12 lämnas här en Fördjupad studie kring utvecklingen av jordbruket på Uddby gård i Tyresö kommun.

Studien innehåller förslag till driftsinriktning, verksamheter, upplåtelseformer, avtal, underhåll och investeringar mm.

NATURVÅRDSKONSULT AB

Johan Ahlbom

INNEHÅLL

1. Sammanfattning
 2. Bakgrund
 3. Utgångspunkt
 4. Mål
 5. Visningsgårdens fördelar
 6. Driftform
 7. Förslag till driftinriktning
 8. Om arrendets storlek
 9. Förslag till underhållsåtgärder
 10. Förslag till kommunens investeringar
 11. Innan nuvarande arrendatorn slutar
 12. Fortsatt hantering
-

NATURVÅRDSKONSULT AB

Östra Allén 2
181 65 Lidingö

ahlbom.johan@gmail.com

070-255 08 60

FÖRDJUPAD STUDIE KRING JORDBRUKET PÅ UDDBY GÅRD

Naturvårdskonsult AB avlämnade 2015-04-12 till kommunen en förstudie kring utvecklingen av jordbruket på Uddby gård i Tyresö kommun. Vi får härmed överlämna följande fördjupade studie.

1. Sammanfattning

Vårt förslag innebär att Uddby gård drivs som en *visningsgård* och arrenderas ut genom ett *gårdsarrende*. På gården ska finnas nötkreatur, får, getter och höns mm av *lantrastyp* samt ett antal privathästar. Gården ska drivas ekologiskt.

För att gården ska fungera för sitt ändamål krävs att kommunen genomför icke obetydliga *underhålls- och investeringsinsatser*.

För att arrendatorns ekonomi ska fungera på denna lilla gård med svag ekonomisk bärkraft krävs att:

- till gården söks en *arrendator* med lantbruksutbildning och lantbrukserfarenhet
 - som arrendator fungerar två heltidsarbetande personer vilka delar på alla arbeten på gården
 - *arrendebeloppet* sätts efter gårdens ekonomiska bärkraft, och i samma nivå som andra likvärdiga gårdar
 - jordbruket, inklusive all djurhållning, åkerbruk osv, omfattande ungefär en halvtid, bedrivs i arrendatorns eget företag
 - även *caféet* drivs i arrendatorns eget företag, ett arbete som omfattar ungefär en halvtid
 - uthyrning av hästplatser och utrymmen för småhantverk mm sker genom eget företag
 - *visningsverksamheten* och annan social verksamhet sker av arrendatorn på en halvtid bekostad av kommunen
 - *tillsynsmannauppdrag* inklusive skötsel av naturreservatet sköts av arrendatorn på en halvtid bekostad av kommunen
-

2. Bakgrund

Uddby har en lång och intressant historia som boplats. Platsen har varit bebodd ända sedan bronsåldern (1 700 - 520 f kr), vilket bland annat visas av ett antal gravrösen i området.

Tyresö kommun är sedan länge ägare av Uddby gård. Gården är belägen inom Alby naturreservat och utgör en unik tätortsnära bondgård med ett levande lantbruk och ett öppet odlingslandskap. Visning av gården erbjuds allmänhet och skolor. På gården finns även ett café, en mindre gårdsbutik och ett gårdsmuseum. Gården arrenderas och drivs nu av tredje generationen Magnusson. Jordbruksmarkerna uppgår till totalt 53 ha, varav 38 ha åker samt 15 ha betesmark.

Uddby gård drivs som en visningsgård där djurskötseln sker i publikt syfte och landskapet hålls öppet och levande. Även ridhästar ingår i djurbesättningen. Uddby är den av gårdarna i kommunen som bäst har bibehållit sin äldre karaktär.

Uddbys gårdsbyggnader ligger grupperade kring den gamla byvägen. Den faluröda manbyggnaden uppfördes omkring 1850. Även en välbevarad parstuga från 1865 finns på gården. Gårdens ekonomibygnader består dels av två huslängor som ligger ålderdomligt placerade på var sida om byvägen, dels av en loge från 1924. På senare år har tillkommit en modern lösdriftsladugård för korna, ett häststall och en vagnhall med verkstad. Fåren har sin hemvist i logen. Ett hönshus inryms i häststallet.

Gården utgör idag ett populärt besöksmål inom kommunen och fler och fler besökare söker sig hit. Dock behöver den värdefulla och uppskattade kulturmiljön lyftas genom nödvändiga investeringar. Byggnader och betesstängsel behöver rustas upp, visningsbyggnaderna behöver förbättras och kompletteras samt caféet behöver byggas om. Gården behöver kompetenta och erfarna lantbrukare.

3. Utgångspunkt

Arrendeavtalet är uppsagt och familjen Magnusson kommer att lämna arrendet den 14 mars 2016. Tyresö kommun har därför tagit initiativ till en översyn av gårdens drift och skötsel. Målet är att ha en ny brukare på plats vid ovanstående tidpunkt.

Följande underlag föreligger för studien; **Värdeutlåtande**, LRF, 2014-06-03. **Värderings- protokoll**, LRF, 2014-06-23. **Arrendekontrakt**, Naturvårdskonsult AB, mars 2005. **Tidigare utrednings- och avtalsmaterial**, Naturvårdskonsult AB, 2005. Besök på gården, möten med nuvarande arrendator, möten med tjänstemän vid Tyresö kommun m fl.

4. Mål

Naturvårdskonsults bedömning är att Uddbys gårds framtida skötsel särskilt bör inriktas på följande mål:

- Drift av ett levande lantbruk som ska visas upp för besökarna, i form av en **visningsgård**.
- Öka attraktionen för **besökare** på Uddby gård, särskilt med inriktning på barnfamiljer.
- Bevara och utveckla de stora **natur- och kulturvärdena** som finns på gården och i det omgivande odlingslandskapet.
- Gynna den **biologiska mångfalden** i kulturlandskapet genom bete, slåtter och röjningar.

Målet uppnås bäst genom att på Uddby hålla egna uppstallade betesdjur såsom nöt, får, hästar och höns. Gården ska fungera som ett visningsjordbruk samt ska även kunna erbjuda café, gårdsbutik, gårdsmuseum, evenemang mm.

5. Visningsgårdens fördelar

En visningsgård med ovanstående målsättning skapar en:

- **Levande lantgård** med visningsverksamhet, gårdsbutik, café, gårdsmuseum, lantbrukare som bor på gården mm
- **Kulturhistorisk äkthet** på gården och i det omgivande landskapet
- Gård som utgör ett **attraktivt besöksmål** i kommunen
- Stora **sevärdheter** för besökare på gården med nötkreatur, hästar, får, getter, höns och kaniner
- **Djurhållning** som ger en effektiv och vetenskapligt riktig vård av odlingslandskapet
- Fortsatt **ekologisk drift** av gården
- Möjlighet att erbjuda besökare **evenemang** såsom sommarmarknad, julmarknad, midsommarfester, slåtterfester, bröllop osv
- Möjlighet att för besökare **åskådliggöra** gården och det unika flertusenåriga odlingslandskapet genom anordnande av vandringsleder, skyltar, kartor etc

6. Driftform

Man kan diskutera att driva en gård av detta slag i **stiftelseform, bolagsform** eller direkt underställd **kommunen**.

Både en stiftelse och ett bolag utgör en egen juridisk person, vilket medför att kommunen i praktiken avsäger sig greppet om verksamheten på gården. Styrmöjligheterna läggs i stället över på stiftelsen resp bolaget. Stiftelse- och bolagsformen medför heller inga direkta skattemässiga fördelar, utan är helt jämförbara med kommunen som ansvarig. Snarare kan det innebära ett administrations- och kostnadskrävande mellansteg. Andra fördelar med stiftelse- eller bolagsform är också svåra att se.

Det avgörande är om man driver gården med anställd personal eller som arrendegård. Ett alternativ med **anställning** av en jordbrukare utgör erfarenhetsmässigt en för kommunen avsevärt mer kostnadskrävande och svåradministrerad lösning. I allmänhet är det mycket svårt att få en lantbrukare att fungera i kommunal anställning med de regler om arbetstider mm som gäller i arbetslivet. En icke oväsentlig del av arbetena på en gård sker under obekväm arbetstid. Det kan handla bland annat om lamningar och kalvningar.

Ett anställningsförfarande lämpar sig sällan om ägaren är en kommun eller annan offentlig markägare. Ska man ha en anställd jordbrukare krävs det att man i den kommunala förvaltningen har tjänstemän med god kunskap om och erfarenhet av lantbruk. Ett anställningsförfarande medför också en ökad administrativ börda för vd/förvaltningschef, då många besökare/hästägare etc med sina frågor och krav "rundar" arrendatorn.

Naturvårdskonsult rekommenderar att gården även fortsättningsvis utarrenderas genom ett **gårdsarrende**. Ett gårdsarrende utgör en samlad upplåtelse för byggnader (arrendatorsbostad och ekonomibygnader) och jordbruksmark. Det utgör en i Sverige traditionell och väl beprövad upplåtelseform, där en arrendator har ett samlat ansvar för hela jordbruksverksamheten. Samtidigt utgör ett gårdsarrende en viktig förutsättning för markägaren dvs kommunen, att få gården väl brukad och skött av en väl utbildad och erfaren yrkesman.

Det har, vad vi känner till, tidigare endast funnits *en* kommun inom Storstockholm som haft en anställd lantbrukare. Det är Lidingö kommun med **Elfviks gård**. Men man har sedan några år lämnat det upplägget och gått över till ett arrende. Idag drivs där ett visningsjordbruk i arrendeform.

Bland andra kommunägda gårdar inom Storstockholm, som också fungerar som visningsgårdar, kan nämnas **Bögs gård** i Sollentuna kommun och Rönninge by i Täby kommun. Även de drivs som arrendegårdar.

På **Tyresta gård** finns också sedan något år två anställda lantbrukare, som driver gårdens visningsjordbruk. Här är dock fördelen att det finns en på gården stationerad naturvårdsförvaltning med god kunskap om jordbruk.

Skärgårdsstiftelsens 16 gårdar, som är belägna i skärgården och i kustbandet drivs samtliga som gårdsarrenden.

Ytterligare ett annat alternativ skulle kunna vara att sköta Uddby gård och dess marker genom vanlig **parkskötsel**. Detta skulle dock utgöra ett för kommunen avsevärt mer kostnadskrävande alternativ, och för naturvården vara ett avsevärt sämre alternativ. Betesmarker, hagar eller ångar skulle inte kunna skötas på adekvat sätt.

En renodlad **hästgård** skulle i praktiken medföra förödande effekter för landskapet. Hästars intensiva tramp och gnag skadar menligt den naturliga gräs- och örtfloran samt även buskar och träd. Hästar kan vara bra som *kompletterande* betesdjur, men inte som

allenarådande. En större hästgård kräver idag dessutom tillgång till ridhus, vilket utgör en mångmiljoninvestering.

Gården bör drivas av en **arrendator** med lantbruksutbildning samt erfarenhet av mindre lantbruk. I ett sökande efter en lämplig arrendator bör ställas följande krav på denne:

Arrendatorn ska ha:

- erfarenhet av jordbruk, gärna i tätortsnära läge.
- jordbruksutbildning på minst gymnasial nivå (naturbruksgymnasium).
- kunna uppvisa en realistisk driftbeskrivning över planerad drift på gården samt en därmed sammanhängande investerings- och driftskalkyl.
- då gården ligger inom ett välbesökt naturreservat inneha god social kompetens, och en vilja att satsa på Uddby som ett levande lantbruk och visningsgård.

Den sökande bör gärna också ha:

- maskinskötarutbildning eller motsvarande erfarenhet
- referenser från fackfolk och/eller kollegor i branschen

7. Förslag till driftinriktning

Gården ska drivas som en **visningsgård** med nötkreatur, får, hästar, getter, höns och kaniner. Även andra djur som grisar och ankor är önskvärda. Djuren bör vara av *lantrastyp*, och raserna bör så långt som möjligt ha anknytning till *mellansverige*. Som exempel kan nämnas rödkullakor, gotlandsfår, hedemorahöns, kaniner osv. Rödkullakorna är utmärkta visningsdjur genom att de är mindre till storleken, hornlösa och lugna. Dock ger de sämre slaktutbyte än vanliga kötttraser varför gårdens ekonomi ytterligare ansträngs. Det är svårt att idag finna mellansvenska lantrasgrisar, varför Linderödsgrisen är då att föredra.

Gården bör drivas av en **arrendator**, ett lantbrukarpar - fortsättningsvis kallade "arrendatorn" - som kan hantera samtliga arbetsuppgifter på gården; dvs jordbruket, djurhållningen, visningsverksamheten, caféet, lanthandeln, uthyrning av lokaler mm. Det är av stor vikt att arrendatorn i första hand förbehålles rätten till de uppgifter som, förutom själva jordbruket, genereras på gården som t ex häststallet, kaféörelsen, gårdsbutiken, gårdsmuséet, visningsverksamheten mm. Därutöver kan arrendatorn erbjudas möjligheter till häst & vagnurer, biodling, kursverksamhet, skötsel av bastu, glassförsäljning vid badet etc.

Gården bör drivas som ett **gårdsarrende**. För att erhålla ett adekvat kontrakt för ett gårdsarrende föreslås att bostadshuset i Alby blir **arrendatorsbostad**, och nuvarande mangårdsbyggnad därmed tas ur kontraktet och direkt förhyrs från kommunen av familjen Magnusson.

I arrendet bör ingå alla övriga **byggnader** som är erforderliga för gårdens skötsel; dvs Brygghuset, lösdriftsladugården, fårhuset, logen, häststallet med hönshus, maskinhallen med verkstad, gamla ladugården (Längan), caféet mm.

Därutöver ska ingå de till gården hörande jordbruksmarkerna om **53 hektar**, varav **38 hektar åker och 15 ha betesmarker**, samt vägar inom gården, gårdsplaner, vatten- och avloppsanläggningar etc. Gårdens marker är redan idag små och omgärdade av bebyggelse. Om Uddby fortsättningsvis ska kunna fungera som en levande gård är det högst väsentligt att bibehålla gårdens nuvarande foderareal och spridningsareal för gödseln. *Kommunen måste beakta att gårdens marker i framtiden inte får krympas.*

Jordbruket ska drivas inom ramen för arrendatorns eget företag, vilket beräknas uppta ungefär en halvtid. Då ingår den dagliga djurhållningen på gården med nöt, får, hästar och höns mm samt åkerbruk, höskörd osv.

Nötkreatur och får utgör tillsammans de bästa betesdjuren och naturvårdarna. Hästarna är bra som kompletterande betesdjur, men kan tyvärr vid större antal orsaka svåra tramp- och gnagskador. Det får dock prövas mot att boxplatser är viktiga för gårdens ekonomi och även attraktiva för kommunens hästägare. Av naturvårdsskäl ska hästantalet begränsas till högst 15 stycken. *Skador på mark och växtlighet ska tidigt observeras och begränsas. Vissa markytor kan behöva grusas och träd och buskar kan behöva nätas in.*

Uthyrning av **stallplatser** är en av grundbultarna i gårdens ekonomi. Idag finns 13 hästboxar för uthyrning. Med begränsade insatser kan man åstadkomma ytterligare 2 platser genom att hönsen flyttas ut från stallet och ger plats för de boxar som funnits här tidigare. Hyrorna för stallplatserna bör ligga på marknadsnivå. Stallhyror ska faktureras av arrendatorns företag, och stallkö mm administreras likaså av arrendatorn.

Visningarna på gården regleras i arrendeavtalet med kommunen. Uppgiften beräknas motsvara ungefär en halvtid. Gården och djuren ska på ett pedagogiskt sätt kunna visas av arrendatorn. Grupper och enskilda besökare från kommunen går gratis, medan avgift kan tas ut för besökande grupper från annat håll.

Ett nytt **hönshus** byggs för att förbättra visningsverksamheten. Nya visningshagar för **kalvar, får, getter och kaniner** anläggs. Över det gamla **tröskverket**, som utgör en sevärdhet på gården, bör ett enkelt snedtak byggas.

Caféet och gårdsbutiken är en annan grundbult i gårdens ekonomi och ska därför också drivas inom arrendatorns eget företag. Det bör hållas öppet minst lika mycket som hittills, dvs fredag, lördag, söndag. För att få en jämnare bas i verksamheten bör caféets övervakning isoleras för att möjliggöra utnyttjande året runt. Här kan ordnas bröllopsmiddagar, födelsedagskalas, begravningskaffe mm. Caféet samordnas med en gårdsbutik, som säljer ägg från gården, fårskins, nöt- och fårkött genom s.k återtag osv. Försäljningen kan kompletteras med t.ex honung, saft, sylt och marmelader mm. Caféet bör ingå i arrendeavtalet.

Arrendatorn ska även kunna **hyra ut lediga utrymmen** i andra hand på gården. Förutom hästplatser avses här även lokaler för småskaligt hantverk etc. Dessa verksamheter ger både liv på gården och extra intäkter åt arrendatorn. Verksamheterna bör ha naturliga samband med jordbruksverksamheten. Man kan

tänka sig olika typer av konsthantverk, snickeri, smedja, krukmakeri, musteri, tapetserare, väveri osv. Tänkbara lokaler kan utgöras av Längan (gamla ladugården) som har ett bra försäljningsläge utmed byvägen. Längan är också en bra lokal för ett gårdsmuseum.

I arrendeavtalet med kommunen ska arrendatorn ges arbete som **tillsynsman och naturvårdare** i naturreservatet. Arbetena beräknas omfattar ungefär en halvtid. Visnings- och tillsynsarbetena kommer således att omfatta totalt ca *två halvtider*, vilket debiteras kommunen månatligen enligt överenskommen taxa.

Gården ska drivas **ekologiskt**. Utvecklingen av **närproducerad mat** ska utvecklas. Idag är Uddby gård den enda producenten i kommunen av nötkött, lamm och ägg.

Marknader och evenemang är viktiga dels för att dra in intäkter till gården samt dels att marknadsföra densamma.

Det är också viktigt att gården marknadsför sig genom en egen **websida**, vilken kontinuerligt ska uppdateras. En enkel **broschyr** om gården bör finnas tillgänglig i bland annat kommunhuset och biblioteket. Kommunens websida bör ha en länk till gårdens sida.

Gården bör av trafiksäkerhetsskäl i framtiden inte ha genomfartstrafik. En **parkeringsplats** för gårdens besökare bör anläggas strax öster om gården, dels i 90-graderskurvan på Prästgårdsvägen och dels i skogspartiet nordost därom. Vägen stängs förslagsvis av med vägbom i 90-graders-kurvan. Endast infart för arbetsfordon, färdtjänst/taxi, fordon för funktionshindrade. Handikapparkering reserveras vid caféet.

En **cykelparkering** och en **mindre lekplats** bör anläggas, i närheten av caféet. Förslagsvis på platsen där vagnslidret stod tidigare. En pedagog med erfarenhet av kreativa lek- och upplevelsemiljöer för barn bör anlitas för att rita anläggningen. Ett naturligt tema för lekplatsen vore djur och lantbruk.

8. Arrendebeloppets storlek

En gård av Uddbys begränsade storlek, och med de inskränkningar i brukandet som en visningsgård innebär, lever på en svag ekonomisk grund. Skillnaden i ekonomi jämfört med stora rationella sydsvenska eller mellansvenska slättjordbruk är betydande. Men även små gårdar som Uddby kräver **stora investeringar** av arrendatorn i maskinpark och djurbesättning. Det gäller för arrendatorn att noggrant begränsa både sina investeringar och driftskostnader.

Det krävs också av jordägaren, dvs kommunen, att vid arrendesättningen ta hänsyn till gårdens begränsade ekonomi. Man måste begränsa **arrendebeloppet** efter bärkraft. Det finns tydliga erfarenheter som visar att ju högre arrendebelopp man har, desto mer pengar måste kommunen gå in med som bidrag eller ersättning.

För att fastställa rätt arrendenivå bör jämförelser göras med likartade gårdar. Vi har för närvarande påbörjat en sådan genomgång.

9. Förslag till kommunens underhållsåtgärder

För att möjliggöra en långsiktig verksamhet på gården bör kommunen som jordägare utföra ett antal åtgärder. Dessa åtgärder bör helst vara på plats när en ny arrendator tillträder, senast året efter.

- **Logen** riktas upp för att inte fortsätta att kalva. Utredning pågår.
- Befintlig **toalett** för allmänheten repareras (behövs för visningsverksamheten).
- Samtliga **träfasader** rödfärgas. Åtagande enligt arrendekontraktet 2005.
- Befintliga **betesstängsel** är i dåligt skick och måste repareras. Stängslen är inlösta från arrendatorn och tillhör idag jordägaren/kommunen. Likaså är ridbanan och spannmålsfickor mm inlösta. Arrendatorns del av investeringar i häststallet är avskriven 2015.
- **Arrendatorsbostaden** i Alby ses över. Källargrunden är sedan tidigare dränerad och badrum och kök upprustade till dagens standard. Samtliga fönster bör dock målas om. Huset är dåligt isolerat och trots luftvärmepump kostsamt att värma upp. Av den anledningen bör ytterväggar och tak tilläggsisoleras. För att inte förstöra byggnadens exteriör bör isoleringen ske invändigt.

10. Förslag till kommunens investeringar

- **Caféets övervåning** bör isoleras för att möjliggöra utnyttjande även vintertid. Uppskattad kostnad SEK 1,0 milj.
 - Nödvändiga investeringar för visningsgård; ett nytt **hönshus** byggs för att skapa bättre lösning ur visningssynpunkt. Samtidigt frigörs plats för två hästboxar i stallet, vilka skapar ökade intäkter. **Nya visningshagar** anläggs för kalvar, lamm, getter och kaniner. Över det gamla **tröskverket**, som utgör en av gårdens sevärdheter, bör ett enkelt snedtak byggas. Grusning av gångvägar och gårdsytor. (För hönshuset, hagarna och snedtaket bör en arkitekt, specialist på djurbyggnader, anlitas som underkonsult.) Uppskattad kostnad SEK 3,5 milj.
 - Renovering av **Längan**, med bland annat höjning av undertak. Kan t ex inrymma gårdsmuséet samt iordningställas som konsthantverks- och försäljningslokaler. Uppskattad kostnad SEK 2,0 milj.
-

- En **cykelparkering** och en **mindre lekplats** bör anläggas, i närheten av caféet. En pedagog med erfarenhet av kreativa lek- och upplevelsemiljöer för barn bör anlitas. Uppskattad kostnad SEK 0,5 milj.

Totalsumma SEK 7,0 milj.

- **Parkeringsplats** för gårdens besökare anläggs strax öster om gården dels i 90-graderskurvan på Prästgårdsvägen och dels i skogspartiet nordost därom. Vägen stängs av med en vägbom i 90-graders-kurvan. Infart endast för arbetsfordon, färdtjänst/taxi, fordon för funktionshindrade. Kostnad ej uppskattad.

11. Innan nuvarande arrendator slutar

Innan den nuvarande arrendatorn slutar måste ett antal åtgärder genomföras:

- Genomförande av **avträdessyn** på byggnader och marker.

- Nuvarande arrendator kommer under hösten 2015 successivt att **försälja alla djur**. Det innebär i praktiken att gården under minst ett halvår, kanske mer, kommer att stå tom på djur och bli öde. För att undvika detta kan det vara motiverat för kommunen att överväga att temporärt köpa in djuren, för att de senare ska kunna lösas in av den nye arrendatorn.

- Man kan diskutera att på samma vis lösa in **maskinparken**, men det har inte högsta prioritet.

- Däremot bör man diskutera med arrendatorn om inlösen av inventarierna i **gårdsmuseet**. Inventarierna tillhör nuvarande arrendator. Av pedagogiska skäl är det viktigt att hålla gårdsmuseet intakt. Risken är att föremålen annars säljs ut på marknaden. Det hände på Tyresta gård, och är nu svårt att återskapa.

- **Stödrätterna** för gården tillhör den nuvarande arrendatorn. Dessa bör värderas och lösas in av kommunen, och i framtiden ägas av densamma. Framöver lånar man ut stödrätterna till nye arrendatorn.

12. Fortsatt hantering

Snarast bör ett förslag till **arrendekontrakt** för gården tas fram, avtal för visning, lokalavtal för caféet mm samt avtal för tillsyns- och naturvårdsarbete mm. Avtalen ska bifogas handlingarna vid utannonseringen.

Kontakt bör tas med Länsstyrelsen angående ev tillstånd för visningsgård.

Kommunen tar ställning till avtalsförslag, senast 2015-08-15

Annonsering för ny arrendator, ca 2015-09-01

<i>Visning</i> av gården för spekulanter, ca	<u>2015-09-20</u>
Sista dag för <i>ansökan</i>	<u>2015-09-30</u>
<i>Utvärdering av och förhandlingar</i> med ny arrendator	<u>2015-10-01 – 2015-11-15</u>
<i>Beslut</i> om ny arrendator	<u>2015-12-01</u>
<i>Tillträde</i> för ny arrendator	<u>2016-03-14</u>

Denna tidtabell är mycket knapp, men nödvändig att hålla om tillträdet ska kunna hållas till den 14 mars 2016.

NATURVÅRDSKONSULT AB

Johan Ahlbom

Uddby gård - arbetsmarknadsspåret

UDDBY

Förslag till utvecklingen av Uddby gård i Tyresö kommun och vilka delar som kan drivas av Arbetscentrum i samverkan med andra aktörer.

Bakgrund

Platsen där Uddby ligger idag har varit bebodd ända sedan bronsåldern och ingår i Alby naturreservat som bildades 1975. Uddby gård drivs idag av familjen Magnusson i tredje generation genom arrende och ägs av Tyresö kommun. Arrendet är nu uppsagt och familjen Magnusson lämnar gården i mars 2016. Gården drivs idag ekologiskt och som visningsgård och är ett mycket attraktivt och uppskattat utflyktsmål. På gården finns idag 10 kor med kalvar av rasen Hereford, 12 får med lamm, 100 höns samt 13 hästar. Hästarna är inhyrda av privatpersoner och gården förser dem med strö och foder. På gården finns också ett gårdscafé med gårdsbutik samt ett gårdsmuseum.

Mål

En plats där kommunens innevånare och andra besökare finner en attraktiv besöksplats med stora kultur- och naturvärden och där det finns en mångfald av aktörer.

Målen uppfylls genom att:

Uddby café/gårdsbutik drivs av Arbetscentrum med mål att senare bilda ett socialt företag.

Även bagarstugan ingår i detta. Byggnaden där bagarstugan ligger vinterrustas för att kunna erbjuda ett rum för barnaktiviteter och hantverksinriktad verksamhet i samarbete med föreningslivet. På gårdscaféet/gårdsbutiken säljs också närproducerade produkter. Övervakningen på caféet isoleras för att möjliggöra för verksamhet även under den kalla delen av året.

”Sinnenas trädgård”. En markyta bereds till en ekologisk örträdgård. Där kan personer som arbetstränar vara med och odla örter och andra växter och besökande kan sitta ned eller strosa omkring i denna. I anslutning till detta ska också finnas några bikupor för honungsproduktion. Hembygdsföreningen och Naturskyddsföreningen involveras i verksamheterna. Hembygdsföreningen tar hand om gårdsmuseet och deltar som medaktör i olika evenemang och visningar tillsammans med Kulturavdelningen. Naturskyddsföreningen är med och påverkar biodling och örträdgården och annat som berör deras intresseområde.

Promenader/vandringsleder/friskvårdsstigar/sagostigar. I samarbete med äldreomsorgen skjutsas de äldre ner till Uddby och tas om hand av unga arbetssökande som har traineeanställningar. De äldre får med de ungas sällskap och efter sin förmåga vandra/åka på de delar som är lättillgängliga i området eller sitta i örträdgården. I samarbete med Kulturavdelningen genomförs guidade vandringar i kulturlandskapet anpassade efter olika besökande, barn, äldre, funktionsnedsatta m fl. För dem som hellre färdas på vattnet finns uthyrning av roddbåtar/kanoter/kajaker samt flytvästar.

Gården fortsätter att vara visningsgård och drivs ekologiskt av en arrendator. Gården ska ha en blandad besättning av djur, får och kor, för att hålla markerna öppna. För att arrendet ska kunna bära sig får arrendatorn också ansvar och inkomster för uthyrning av stallplatser till privatpersoner. Även försäljning av strö och foder står arrendatorn för. I samverkan med Arbetscentrum/socialt företag drivs en 4H-gård med svenska lantraser. Arbetscentrum hjälper till att hålla hägnen iordning då de utsätts för skadegörelse med jämna mellanrum.

För att öka attraktiviteten för besökande byggs en parkering från Gimmerstahället så att en bom kan sättas upp för att minimera trafiken genom gården. Endast behöriga fordon får köra inom området, såsom arrendatorn, hästägarna och de som sköter Alby och Uddby. Det gör att säkerheten för besökande ökar, inte minst för barnen, och att trafiken inte stör driften av gården. För att öka tillgängligheten via kommunala färdmedel tas kontakt med SL för att utöka turlistan ner till stationen Alby friluftsgård. Arbetscentrum/socialt företag erbjuder transport från busshållplats.

Uddby gårds framtid – Kultur- och naturspåret

Bakgrund

Med anledning av att arrendet på Uddby gård löper ut den 14 mars 2016 tillsatte förvaltningschef Britt-Marie Lundberg-Björk en arbetsgrupp som fick i uppdrag att ta fram underlag till inriktningsbeslut utifrån tre spår:

- Socialt företagande - Ewa Eriksson, chef för Arbetscentrum
- Arrende eller alternativ driftsform - Jan Nilsson, fastighetschef
- Kultur- och natur- Iréne Hededal, kulturchef.

Denna skrivelse fokuserar på Kultur- och naturspåret.

Utgångspunkt

Att se helheten och knyta ihop utvecklingen av Uddby gård med Alby-rapporten och med översiktsplanarbetet.

1. Den viktigaste frågan för Uddby gård är driften av gården. Att hitta rätt driftsform och personer som är intresserade av den öppna verksamhet som det innebär att ha en visningsgård, som förstår förutsättningarna utifrån att gården ligger i ett naturreservat och som har utbildning och kompetens inom ekologiskt jordbruk med djurhållning.
2. Vidare behövs ett tydliggörande kring *systet* med gården, då det är avgörande för hur man driver verksamheten.
 - Naturvårdande syfte
 - Pedagogiskt syfte

I den kulturmiljöinventering som gjordes på uppdrag av Tyresö kommun under hösten 2014 pekar man i riktlinjerna för gårdarna Alby och Uddby bland annat på vikten av naturvårdande insatser för att bibehålla det öppna landskapet, men också på gårdarnas stora pedagogiska värden som kan utvecklas.¹

¹ Ur *Översiktlig kulturmiljöinventering sid 32* ”Bevara de öppna markerna i Alby och Uddby långsiktigt genom bete eller åkerbruk. Håll dessa marker fria från bebyggelse och andra anläggningar” och ”Den pågående agrara verksamheten, som idag är koncentrerad till Uddby gård, har stora pedagogiska värden och är en förutsättning för en hållbar kulturvård inom området. Verksamheten bör värnas och gärna utvecklas i rimlig omfattning.”

Djurbesättning

För att bibehålla det öppna landskapet och fungera som visningsgård krävs en djurbesättning med en stor mångfald.² Betande djur formar landskapet på olika sätt: får och nötkreatur betar på ett förhållandevis skonsamt sätt medan hästar trampar sönder markerna (se Fårdala). Privata hästar kommer få invånare till del. Stallplatser för privata ridhästar stämmer inte så väl med målbilden för området där Uddby ska vara en visningsgård som värnar natur- och kulturvärden och med höga pedagogiska ambitioner. Samtidigt är de privata hästarna en kanske viktig inkomstkälla för en framtida arrendator. Ur ett naturvårdande perspektiv bör endast enstaka hästar förekomma och som då fungerar i verksamheten, det vill säga arbetshästar av något slag. Därutöver alla djur som hör hemma på en mindre gård av denna typ; grisar, höns, gäss, med mera. En satsning på nordiska lantraser skulle innebära flera fördelar: attraktivitet för besökarna och en koppling till flera liknande gårdar i Sverige, till exempel Tyresta. Privatstallet bör på sikt hitta en annan placering i kommunen och byggnaden i Uddby byggas om för andra djurslag och en genomtänkt ”slinga” anordnas bland djurstallar/hönshus så att besökare kan komma närmre djuren. Eventuellt ordnas en kontakthage.

Odlingar

Liksom syftet med Uddby och djurhållningen behöver även syftet med odlingarna formuleras. De marker som ingår i arrendet behövs för foder. Det är en viktig del av det ekologiska jordbruket att foder kommer från den egna gården och den gödsel som djuren producerar används lokalt på gården. Dels handlar det om att ha så pass mycket slåtteryta så att Uddbys betesdjur får mat. Denna slåtteryta kompletteras med odlingar av vallväxter. Därutöver finns möjlighet att utveckla verksamheten med pedagogiska odlingar. Dessa kan antingen ligga i anslutning till Uddby eller Alby.

² Ur *Länsstyrelsens samrådsyttrande* april 2015: ”Det finns endast två jordbruksföretag kvar i kommunen. För att upprätthålla och utveckla nödvändiga ekosystemtjänster i regionen behöver de få kvarvarande jordbruken främjas. Länsstyrelsen efterfrågar därför ett mer aktivt förhållningssätt till jordbruksföretagandet i översiktsplaneringen, utifrån dess värden och behov. Många av de ekosystemtjänster vi behöver nu och i framtiden har en tydlig koppling till och är format av ett månghundraårigt småskaligt jordbruk med djurhållning. Därför är det viktigt att förutsättningar finns för fortsatt brukande.”

Andra förutsättningar:

I enlighet med Tyresö kommuns **miljömål** är det grundläggande att gården drivs med ett tydligt kretsloppstänkande och som ekjordbruk. Kanske till och med en självklarhet eftersom gården ligger i ett naturreservat.

En satsning på att **blockera all biltrafik** genom Uddby gård, med undantag för nödvändiga transporter och funktionshinderfordon. Då behövs en bom som sätts upp redan i kurvan, där man också kan göra en vändplats för buss. En ny busslinje dras från Tyresövägen. För privata bilar får man söka en annan lösning: exv att göra skjutbanan till parkeringsplats eller stoppa biltrafiken redan vid infarten till Gimmersta. Denna satsning kommer att kräva en stor beteendeförändring men innebär i gengäld att vägen fram till Uddby gård inte behöver breddas eftersom den blir lågfartszon. Begränsning av biltrafik är också i enlighet med kommunens miljömål.

Att all **naturvård** och skogliga åtgärder som krävs i reservatet även i fortsättningen sköts av kommunens personal (som redan sköter Albyreservatets vård under ledning av föreståndare Stefan Barthelson) och att resurser avsätts.

I syfte att Uddby gård ska fortsätta vara en **levande miljö** är det viktigt att bostadshusen även i fortsättningen är bebodda, d v s Uddby manbyggnad (Erik o Marianne Magnusson), arrendatorbostaden (ny arrendator eller anställd). Även den gamla arrendatorbostaden kan åter tas i bruk som bostad för en tillsyningsman. Detta skulle vara mycket värdefullt med tanke på den omfattande och kostsamma vandalism som sker i området varje år.

En del av byggnaderna på Uddby gård är i behov av **underhåll**. Det finns också **förbättringsarbeten** som ökar attraktiviteten och breddar möjligheterna att nyttja lokalerna flexibelt. Exempelvis skulle en vinterisolering av övervåningen på logen (keféet) innebära att man kan ha programverksamhet, kurser och hyra ut för fester året om.

Funktionerna på Uddby behöver **samplaneras** med verksamheten på Alby.

Verksamheter på Uddby gård - förslag

Tydlig profilering som **öppen visningsgård** synlig och tillgänglig för tyresöborna. De utåtriktade natur- och kulturhistoriska aktiviteterna bör öka med pedagogiska program, utställnings- och undervisningslokaler. Av fårens ull kan man lära sig karda, spinna och tova o s v. Andra traditionella hantverk med koppling till en bondgård kan ges plats: smide, vävning e d.

Visningar av gården – Ca 2 timmar med guide som berättar om djuren och möjlighet att komma nära. För Tyresö skolor – gratis 1 gång/år. För skolor utanför kommunen – 100 kr/elev (prisexempel: 40 externa visningar/år à 2500 kr = 100 000 kr).

Gårdsbutik med försäljning av gårdsprodukter från den egna gården och andra ekojordbruk såsom kött, färskinn, ägg, fårost, getost, honung, bröd, lokalt hantverk. I Drängstugan?

Bageri och café med ekologiskt bröd och bakverk. Drivs av arrendator eller av annan entreprenör? Kanske arrendatorn ihop med socialt företagande och arbetsförmedlingen för att finansiera personal och öppethållande? Kanske i båda planen där caféet finns idag.

Musteri för frukt under säsong.

Uthyrning av lokaler – För kursverksamhet och föreningar. I caféets lokaler vintertid, då fikabesökarna är färre.

Egen kursverksamhet i gårdens regi, t ex: ”att föda upp höns” ”biodling” ”karda, spinna, tova”. Kan kulturföreningar erbjudas fördelar såsom husrum och/eller förråd, t e x hembygdsföreningen, Hantverksgårdens vänner, Vi som väver.

Turer med häst och vagn. Om det finns ett par körbara brukshästar kan de mot ersättning erbjuda turer för allmänheten under dagar o tider då det är mycket folk. Även för abonnemang vid bröllop m m.

Fröbibliotek går ut på att man lämnar in fröer på gamla kulturväxter på hösten och ”lånar” på våren.

Tyresö Natur- och kulturpedagogiska centrum

Det kultur- och naturpedagogiska spåret utgår från uppbyggnaden av ett natur- och kulturpedagogiskt centrum som tar sin utgångspunkt i befintlig verksamhet som bedrivs av Naturskolan, Kulturenheten, Naturskyddsföreningen, Natursnokarna och Hembygdsföreningen. Denna verksamhet utvecklas med gårdstema och friluftstema i enlighet med den vision som tagits fram för naturskolan samt med kursverksamhet, guidningar, odlingar med mera.

Tyresö Natur- och kulturpedagogiska centrum byggs upp med en pedagogisk trädgård³ för skolor och förskolor, under ledning av en trädgårdspedagog. Det är också viktigt att koppla ihop denna pedagogiska trädgård med någon form av socialt företag eller kommunens arbetscentrum för en kontinuitet, inte minst under sommarlovet.

Tanken med en pedagogisk trädgård är att eleverna kan följa kretsloppet och årscykeln i odlingen, med sådd, skötsel och skörd. Den ska också vara vacker och stimulerande! Gärna med slingrande gångar som bjuder in eleverna och allmänheten till att strosa runt, utforska och njuta av trädgården med alla sinnen i en lugn och lummig miljö. Trädgården ska prunka av färg och form, det ska finnas många olika ätliga växter av olika slag. Det ska också finnas växter som lockar ett myller av djur som fjärilar, bin och andra pollinatörer. Odlingen bör bygga på eller inspireras av permakultur-odling. Det innebär att man får ut många nyttigheter på samma yta, man har en lång odlingssäsong och en mångfald av växter och smådjur. Mångfalden ger en balans i trädgården så att så kallade skadeinsekter och ogräs inte kan föröka sig och ta över. Det kan också ingå bärbuskar som ger en lummighet och nektar till pollinatörerna.

Den pedagogiska verksamheten kan t ex byggas upp så att olika klasser sköter om sin egen odlingslott, som ingår i trädgårdens helhet. Genom att själva ta ansvar känner eleverna stolthet, får utveckla sin kreativitet och empati för det levande.

³ Förslag har som inkommit att ha en rehabiliteringsodling vid Alby, vilket riskerar att stänga ute allmänheten och övrig pedagogisk verksamhet. Målgruppen för en rehabiliteringsodling behöver lugn och avskildhet, vilket är svårt att kombinera med övriga intressen runt Alby och Uddby.

Naturskolan skulle då ha temadagar för varje årskurs enligt nedan (skiss):

F – Gårdsvisning

Åk 1 – Småkryp i skogsbacken

Åk 2 – Vinterekologi i Alby*

Åk 3 – Tidsresa till järnåldern *Möt forntiden**

Åk 4 – Från ax till plättar

Åk 5 – Vattenekologi vid Kolardammarna*

Åk 6 – Tidsresa till 1600-talet *Båtsman Brottom* i Ahlstorp (Gjordes senast 2003)

Åk 7 – Från får till tröja på Uddby

Åk 8 – Friluftstema

Åk 9 – Klimattema vid Ahlstorp*

* Befintligt program 2015

Därutöver har naturskolan idag:

Utbildning för lärare, förskollärare och blivande förskollärare i bl. a utepedagogik

Äventyrsdagar för grupper

Naturstigar

Tidsresa till ängsslätter i Ahlstorp i samarbete med Hembygdsföreningen,

Natursnokarna, Uddby gårdskafé, miljö- och trafikenheten samt kulturenheten.

Natursnokarna har idag med placering i Uddby:

- Lammvisning
- Besök i kohagen
- Besök hos bonden

Naturskyddsfören./ -snokarna har idag med placering i Alby:

- Naturens rum i Alby
- Perennrabatt
- Humlebar
- Fågelrestaurang
- Insektshotell

Målgrupp

Huvuddelen av den pedagogiska verksamheten är riktad till skolelever och sker under skoltid. Kvällar, helger och lov kan visningar och kurser hållas för/av olika grupper; allmänheten, föreningar, fritidsgårdarna, socialförvaltningens verksamheter osv. Det finns förutsättningar att anordna lovverksamhet med dagkollo.

På *Faluns naturskola* – som också ligger organiserade under kultur- och fritidsnämnden – har man utvecklat ett samarbete med SFI där deltagarna fått göra praktik på gården. Ibland har det visat sig att de har kompetens att dela med sig av till verksamheten, att eleven blir läraren och tvärtom. Att hitta andra sätt att kommunicera än genom det talade språket kan vara en väg att knyta an eller hitta sin plats i samhället. I Falun hade man också en anställd slöjdare (före detta länsslöjdskonsulent) som inom ramen för naturskolan arbetade med ungdomar som hamnat i utanförskap. Han arbetade med slöjd och samtal som metod. Genom hantverket kommer ungdomarna ner i tempo, blir närvarande och öppnar upp sig. På *Rosendals trädgårdar* arbetar man på ett liknande sätt med ungdomar som får baka stenugnseldat bröd och odla. På Uddby gård finns förutsättningar att arbeta för integrering och mot utanförskap med bakning, odling, hantverk och djurskötsel.

Slätter på Ablstorp

Lokalisering - förslag

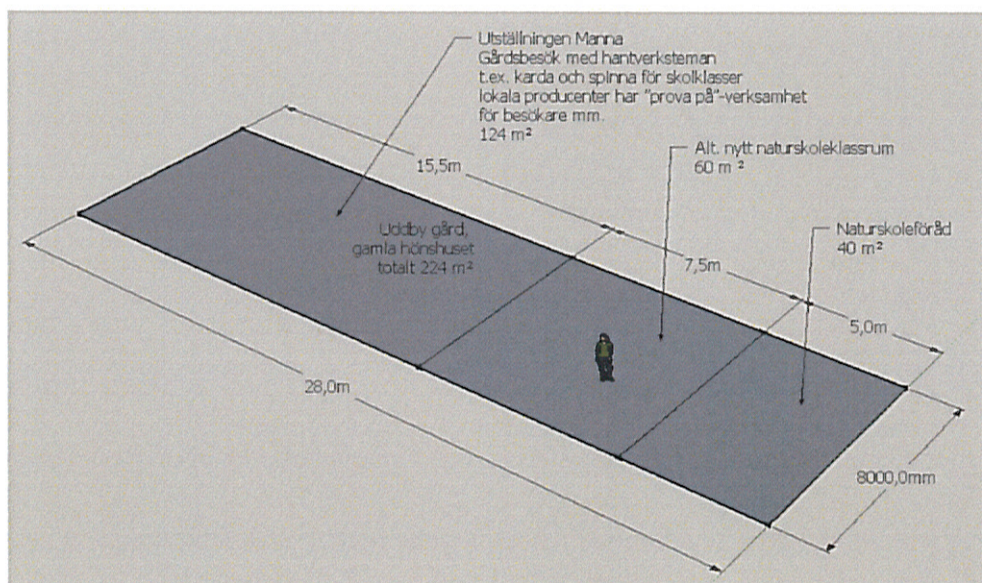
Ett rum i byggnaden *Längan* iordningställs som inomhusklassrum och förråd för naturskolan enligt skissen nedan. Detta utrymme kan också användas som möteslokal för föredrag, kurser med mera. Museets samling ägs av bröderna Magnusson. Samlingen har byggts upp under lång tid och består av huvudsakligen föremål med anknytning till Tyresös gårdar och torp. Ägandeförhållandet behöver redas ut för att göra samlingen tillgänglig för allmänheten.

Längan ligger mitt emot kaféet

En idé är att integrera delar av samlingen i utställningen *Manna* – en annorlunda utställning för alla sinnen om mat och miljö och vårt underskattade beroende av naturen (i kommunens ägo) – och därigenom få ställa historien i relation till nutid och framtid.

En dag med gårdstema kan då se ut så här: Barnen tas emot av pedagogerna och får en introduktion. Man går in på museet och tittar på det material som har anknytning till det gårdstema som man jobbar med (till exempel ”Från ull till grytlapp” eller ”Från ax till kaka”) Detta följs av en utomhusdel när man jobbar med fåren eller odlingen. Därefter följer en praktisk del där eleverna får karda/tova eller mala/baka.

Skiss över hur lokalen skulle kunna användas

Torp och gårdar i Uddby gårds närhet

Ahlstorp båtsmanstorp

Ahlstorp är en värdefull kulturhistorisk miljö som har en viktig roll i området och i kommunen. Här kan man ta fram en skötselplan som syftar till att återställa torpmiljön på ett pietetsfullt sätt och öka tillgängligheten. Utvecklingen bör ske i dialog med hembygdsföreningen. Ahlstorp används redan idag som bas för Naturskolans *klimatema* för åk9. Varje år i augusti genomför kulturavdelningen en slåtter av Ängen, något som utvecklats till ett uppskattat program som har stora kultur- och naturvärden. Miljön är också lämplig för kulturpedagogiska program, såsom tidsresor. År 2003 hade kulturenheten programmet *Båtsman Bråttom* där åk5 fick resa till 1600-talet.

Bild från programmet Båtsman bråttom, en tidsresa till 1600-talet

Rundemars gård och Grändalen

Det finns anledning att i ett längre perspektiv ta ett helhetsgrepp på hela den kulturmiljö där Uddby gård ingår som en del. Mot bakgrund av detta företogs ett besök till Rundemars gård under våren 2015. Även Grändalen har en stark koppling till Uddby gård och Tyresögodset. Behovet av underhåll är stort men miljön är av stort kulturhistoriskt värde och har förutsättningar att fungera som målpunkt för friluftslivet och besöksmål för kulturturism.

Tjänstemannagrupp "Kultur- och naturspåret":

- Iréne Hededal, kulturchef
- Lena Guthe, kulturesekreterare med ansvar för kulturarvsfrågor.
- Martina Kiibus, naturskolepedagog, naturguide och biolog
- Jonas Hedlund, naturskolepedagog, biolog.
- Göran Bardun, kommunekolog
- Stefan Barthelson, föreståndare Alby friluftsgård

Möten med:

1. Naturskyddsföreningen och Natursnokarna 26 november 2014
2. Hembygdsföreningen 4 mars 2015
3. Studiebesök på Tyresta 5 mars
4. Tyresö hälsoträdgård med Ewa Eriksson 9 mars
5. Guidning och studiebesök på Rundmars gård 31 mars
6. Erik Magnusson och Göran Magnusson 15 april
7. Studiebesök på Faluns naturskola måndag den 27 april
8. Studiebesök på Gunnes gård och Bögs gård torsdag 28 maj
9. Avstämningsmöten ledda av B-M Lundberg-Björk 9/2, 31/3, 23/4

Material:

- Utdrag ur den kulturmiljöinventering som gjorts av Nyréns Arkitekter med anledning av den nya översiktsplanen för Tyresö (utförd 2014)
- Förstudie av jordbruket på Uddby gård, av Johan Ahlbom
- Naturskolans vision
- Minnesanteckningar från möten med tjänstemannagruppen 30/3, 15/4
- Minnesanteckningar från studiebesöket på Rundmars gård
- Historien på spåret kring Alby friluftsgård och Uddby gård
- Tyresta skötselplan (remiss från 2012)
- Utställning i Alby – jämförelse mellan tre alternativ 2014.01.23
- Naturskyddsföreningens Idéer om hur visningsverksamheten vid Uddby gård kan utvecklas och ge värdefulla samordningsvinster... 2014.11.25

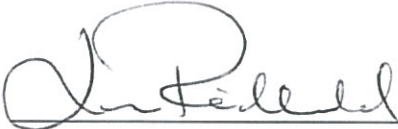
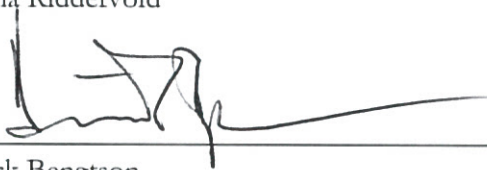
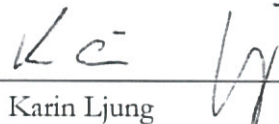
Idéer och förslag som inkommit från allmänheten:

Lammeum

Hälsoträdgård x 2

4H-gård

Datum	2015-06-08
Tid	16:00–18:15
Plats	Kumla herrgård
Beslutande	Se närvarolista
Övriga deltagare	Se närvarolista
Justeringens plats och tid	2015-06-16 på utvecklingsförvaltningen plan 7 kommunhuset klockan 11.30
Paragrafer	53 - 63
Sekreterare	 Lena Riddervold
Ordförande	 Dick Bengtson
Justerande	 Karin Ljung

ANSLAG / BEVIS

Protokollet är justerat. Justeringen har tillkännagivits genom anslag.
Observera att anslagstiden inte är samma sak som överklagandetiden.

Organ	Kultur- och fritidsnämnden
Sammanträdesdatum	2015-06-08
Datum då anslaget sätts upp	2015-06-16
Datum då anslaget tas ned	2015-07-08
Förvaringsplats för protokollet	Utvecklingsförvaltningens arkiv, plan 7 kommunhuset

Underskrift

Lena Riddervold

Utdragsbestyrkande

Närvarolista

Beslutande

Dick Bengtson (M)
Thomas Halvarsson (M)
Lilian Edberg (M)
Agneta Hansson (FP)
Per Lindén (KD)
Karin Ljung (S)
Beatrice Rubeling (S)
Börje Eriksson (S) beslutande §§ 53-57, 59-63
Karin Sällberg (S)

Ersättare

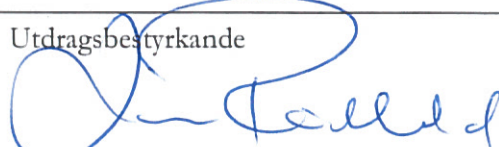
Erkki Vesa (M)
Thomas Sundblad (FP)
Birger Vuorinen (C)
Niklas Wennergren (S) beslutande § 58
Siv Svanfeldt (V)

Övriga

Britt-Marie Lundberg-Björk, Förvaltningschef, Utvecklingsförvaltningen
Helene Bergström, Stabschef, Utvecklingsförvaltningen
Irene Hededal, Kulturchef, Utvecklingsförvaltningen
Lars Andersson, Bibliotekschef, Utvecklingsförvaltningen
Lena Riddervold, Sekreterare, Utvecklingsförvaltningen

Frånvarande

Anders Olsson (C), 1:e vice ordförande
Rickard Ljung (MP), 2:e vice ordförande
Mikael Ordenius (MP)
Christian Delhage (KD)

Justerandes sign 		Utdragsbestyrkande
---	--	--